

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2020 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2020 р.

Київ
Видавництво НМУ ім. О. О. Богомольця

2020

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, ВР ІФ ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2020. – 251 с.

ISBN 978-966-02-9270-3

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Филипович Людмила Олександрівна – завідувач відділу філософії та історії релігії Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця

Технічні редактори:

Васюк Ірина Василівна – пошукач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця

Лапутько Анна Валеріївна – старший лаборант кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 10 від 27 травня 2020 р.)

ISBN 978-966-02-9270-3

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2020

© ВР ІФ ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2020

ПРОБЛЕМА ЦІЛІСНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ФІЛОСОФІЇ ТА МЕДИЦИНІ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЇЇ СВОБОДИ Й ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Питання самореалізації людської особистості у сучасному світі є багатоаспектною та поліфакторною. Тому сьогодні проблемним завданням постає з'ясування потенціалу і множини її проявів через виявлення природних обдарувань, фізичних і психічних можливостей, особливостей психофізичної організації, ролі духовних інтенцій у процесі буттєвої й особистісної самореалізації.

Як відомо, процеси самореалізації людини залежать, зокрема, від стану здоров'я людини. На цьому аспекті акцентували свою увагу ще з часів Стародавнього світу. Здоров'я людини перебуває у стані постійної динаміки і залежить від низки факторів. У Стародавній Індії існували уявлення про необхідність врівноваження тілесних і психічних властивостей індивіда як методу забезпечення функціонування організму в стані цілісності. У Давньому Китаї так само дотримувалися цілісного підходу до здоров'я і благополуччя людини, яким передбачено врегулювання тілесної і психічної субстанцій. У наш час цей напрям активно продовжує розроблятися, зокрема, у валеології. У Стародавній Греції була розроблена ідея калокагатії, як ідеал виховання людини - її фізична досконалість і душевна гармонія, а у давньогрецьких полісах, наприклад, в Афінах, освіта молоді передбачала ще й органічне поєднання розумового, естетичного (зокрема, музичного) розвитку. У скульптурних пам'ятках того часу засвідчено ідеал мужньої, сильної, вольової, внутрішньо врівноваженої героїчної людини. У східних слов'ян життєва енергія людини визначалася як стан єдності розуму і тіла, духу і матерії. Ці уявлення залишаються актуальними й нині.

У наш час зазначають, що здоров'я залежить на 19-20 % від стану екологічної ситуації й стану довкілля, на 19-20% - від генетики, на 8-10% - від медичного обслуговування і на 50 – від способу життя. Тому, стан здоров'я людини залежить, в основному, від здатності особи гармоніювати власне життя і свій внутрішній світ з навколишнім. За визначенням ВООЗ, здоров'я це "стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб і фізичних дефектів" [1]. Тим самим, визначається необхідність врегулювання різних сторін людського існування, як невід'ємних і взаємозалежних.

Сьогодні стан здоров'я людини прийнято розглядати з холістичних (цілісних) позицій, а саме через гармонію фізичну, внутрішню (психічне і духовне) й соціальне благополуччя. Вперше даний термін вжив Ян Сматс у книзі "Холізм й еволюція", розглянувши цілісність як філософське поняття [2, с. 34]. Даним підходом передбачається розвиток цілісності існування і самосвідомості. Принцип холізму у навчальній діяльності передбачає процес

самопізнання на різних рівнях свідомості, встановлення онтологічної мети через зв'язок із спільнотою, природним середовищем індивіда.

Звертаючись до медичної проблематики, сьогодні лікар виступає не лише як висококваліфікований фахівець певної сфери, а й як спеціаліст, що опанував тонкі грані лікарської етики, деонтології й моралі. Лікар – це фахівець, який повинен добре орієнтуватися в таких суміжних з медициною гуманітарних напрямках, як етика, естетика, біоетика, деонтологія, психологія, психосоматика, філософія.

Проблема внутрішнього світу людини потребує дбайливого піклування, не менше, аніж її фізична складова. Духовне в людині – це її сенсожиттєве начало, яким пояснюється її належність до вищого, трансцендентного виміру буття, чим за визначенням М. Шелера, володіє лише людина. На думку філософа, людина ототожнює власне існування, на відміну від тварини, не з власною тілесністю та психічними реакціями, інстинктами та потягами, а з власною тілесно-духовною сутністю, самосвідомістю, прагненнями, волею, перебуванням у ситуаціях вибору та прийняття рішень, любов'ю, спів-існуванні з іншими. “Навіть коли ми направляємо наше внутрішнє споглядання на себе самих, ми можемо виділити певні переживання з життєвого потоку не безпосередньо, а тільки опосередковано – через дію цього переживання на стан нашого тіла” [3, р. 251]. Звертаючись до духовного в людині, Шелер не відкидав ідею природного (тілесного) буття людини, навпаки, зовнішнє і внутрішнє буття людини тісно переплетені та взаємозумовлені. Людина, як духовна істота, не замикається виключно на зовнішній причинності, а тому відноситься до середовища існування предметно, опосередковано, пізнаючи його настільки, щоб розвинути власний духовний світ і реалізуватися. Дух, за Шелером, може реалізувати себе у самопізнанні, у культурному творенні. Тобто людина – не лише тілесна, біологічна істота, а й духовна, “відкрита” світові. У зв'язку з цим, мислитель формулює одне з найважливіших завдань філософської антропології, а саме – простежити, як з основної структури людського буття – духу (“чистого буття”) вибудовуються всі специфічно людські надбання: мова, совість, інструменти, держава, ідея, міф, релігія, мистецтво, наука тощо.

Відомий лікар, видатний архіпастир В. Ф. Войно-Ясенецький дав наступне пояснення, що таке духовне в людині: “... необхідно визнати, що, окрім мозку, має бути й інший, значно більше важливий та могутній субстрат пам'яті. І ми вважаємо таким субстратом дух людський, в якому навіки зберігаються всі наші психофізичні акти” [4, с. 136]. Тобто, виходить, що наша духовність на генетичному рівні зберігає не просто загальнолюдські цінності та норми, а й форми та моделі поведінки. В. Ф. Войно-Ясенецький виходить з тріадичної моделі людської природи, відповідно до якої людина є нерозривною єдністю духу, душі і тіла. До речі, цей підхід у ХХ ст. розвивав митрополит А. Сурожський. Тріадична модель є провідною також у католицизмі.

Проте, не варто абсолютизувати жодну зі складових людини, адже тілесне й духовне в людині не тільки взаємопов'язані, але й існують (і не можуть існувати інакше) у нерозривній єдності. Тому розумна людина має дбати як про своє тіло (організм), так і про свій дух (психіку). І в інші часи всі видатні мислителі підкреслювали велике значення в житті людини не тільки

розумової, а й духовної праці. Проте, варто зауважити, що духовність людини є важливішою за фізичну досконалість. В. Франкл, відомий логотерапевт, стосовно проблем співвідношення в людині тілесного та духовного зробив висновок, що “навіть плоть людини завжди несе відпечаток її духу” [5, с. 20].

Відомий російський філософ М. Бердяєв стверджував, що розгадка буття людини захована у людині. Людину філософ визначав як істоту незадоволену собою і здатну себе переростати. Людина в нього – істота не лише гріхозна чи розумна, а насамперед “творча”. “Людина – істота вільна і покликана до творчості” [6, с. 84]. Бердяєв значну увагу приділяв двоїстості, суперечливості людської природи, завдяки якій формується її цілісність через єдність внутрішнього душевного життя. Цей складний синтезуючий процес у поєднанні з активною зовнішньою свідомою діяльністю і формує людину. Внаслідок цього творчого акту долається тваринна природа людини, реально зростає її свідомість, формується її невід’ємний атрибут – духовність. Тобто ми можемо сказати, що творча діяльність пов’язана з формуванням особистості людини. Філософ доводив, що людина, підкорена суспільним догматам розчиняється в суспільстві та має рабську психологію, і це, в свою чергу, гальмує творчий розвиток особистості. Намагався створити нову свідомість, що мала б на меті з’ясування сутності людини, духу, свободи та сучасної соціальної ситуації. Завдяки духовній діяльності здійснюється прорив у нову реальність, що передбачає появу особистості. Мова йде про істинно людську якість, або стан, в якому індивід в більшості своїх проявів постає як істота вже не природна, а створена штучно (культурно). Однією з характеристик нової істоти є її універсальність: поняття особистості передбачає в людині дещо субстанційне, що належить виключно всьому людському роду.

В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко наголошують, що етап ціннісного змісту становлення особистості передбачає взаємовплив кількох змістових ліній, завдяки аналізу яких особистість визначається як істота: 1) природна; 2) мисляча (духовна); 3) діяльна; 4) предметна; 5) соціальна (суспільна) [7, с. 55].

Так, холистичним підходом до людини передбачається єдність її тілесної, душевної та духовної природи. Тілесне в людині пов’язують зі станом її здоров’я, фізичних можливостей, витривалості. Душевне відноситься до морально-етичної сфери особистості: мораль, етика, виховання, почуття відповідальності, обов’язку, совість, гідність, милосердя. Духовна сфера особистості – це її сенсожиттєве начало, що змушує її у певні моменти життєвих протиріч і сум’яття замислитися над власним буттям. Звернення до вищих основ буття передбачає свідомий вибір особи, самоідентифікацію власної поведінки у спів-бутті з Іншим, відповідальність, обов’язок, прояв волі, характеру, проблему вибору. Таким чином, людина – відкрита до змін природно-соціальна істота, здатна до свідомої саморегуляції, що робить її суб’єктом суспільно-історичної діяльності і культури.

Процеси формування особистості людини, її повноцінної самореалізації передбачають звернення до її природного і духовного початку, що зумовлює усвідомленість нею власних потенційних можливостей, запитів, смислів. Тому в наш час актуальним питанням є здатність до самоідентифікації,

самовизначення, вільних творчих пошуків людини, її можливість до прояву вищого духовного смислу, сумління й відповідальності у будь-якій сфері життя. Гуманізація усіх соціальних процесів є наріжною проблемою сьогодення на тлі соціально-економічних, політичних протиріч, певних проблем у сфері освіти і професійного влаштування молодих спеціалістів, їх подальшого професійного зростання і відповідного матеріального добробуту, сфері охорони здоров'я людей і питань продовження їх якісного і продуктивного довголіття.

Тому питання узгодження принципу холізму у медицині і духовної проблематики й проблем самореалізації особистості є взаємозалежними і їх потрібно взаємоузгоджувати.

Література:

1. Преамбула до Конституції Всесвітньої організації охорони здоров'я, затверджена на Міжнародній конференції з питань охорони здоров'я, Нью-Йорк, 19-22 червня 1946 р; підписана 22 липня 1946 р. представниками 61 країни (Архівні документи Всесвітньої організації охорони здоров'я, №. 2, стор. 100), введена в дію 07 квітня 1948 р.
2. Сундук Р. В. Ідеї холістичного навчання у реформуванні освіти на засадах поліпарадигмальності // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи, 2005. – Випуск 11. – С. 34-35.
3. Scheler M. Die Sinngesetze des emotionalen Lebens. Bd.I. Wesen und Formen der Sympatie. Bonn, 1923.
4. Войно-Ясенецький В. Ф. Наука и религия. Дух, душа, тело. – Ростов-на-Дону, 2001.
5. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
6. Бердяев Н. А. О назначении человека. – М., 1993. – 393 с.
7. Губерський Л. В. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Леонід Васильович Губерський, Віктор Петрович Андрущенко, Микола Іванович Михальченко. – К. : Знання України, 2002. – 580 с.

Кудин О. О., Турбал Л. В.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
ookudin61@gmail.com, ludmilaturbal@gmail.com

ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ В ІСЛАМСЬКІЙ ЕТИЦІ

Статеве здоров'я є важливою демографічною та соціально-економічною домінантою в усьому світі, для реалізації якої використовуються допоміжні репродуктивні технології, які, зокрема, дозволяють перебороти проблеми безплідності, однак перед суспільством виникають певні морально-етичні питання, в тому числі й релігійні.